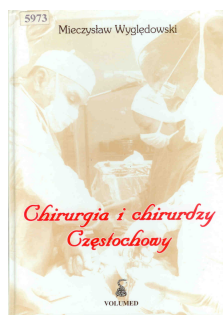

Historia medycyny i opieki medycznej w Częstochowie przedmiotem naukowej pasji dr Mieczysława Wyględowskiego i tematem Jego książkowych publikacji.

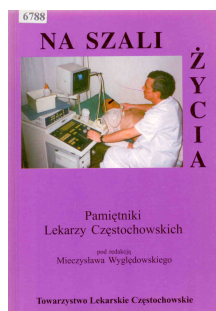
Nazwisko doktora Mieczysława Wyględowskiego znane jest wielu mieszkańcom Częstochowy od co najmniej połowy poprzedniego stulecia, albowiem właśnie od lat 50-tych ubiegłego wieku związał On swoje prywatne i zawodowe życie z tym miastem i regionem. Uznany lekarz - chirurg, wieloletni ordynator oddziału chirurgii ogólnej Szpitala Miejskiego im. L. Rydygiera, społecznik-organizator ważnych, tak w skali regionu jak i całego kraju projektów naukowych, w tym Pierwszego Kongresu Polonii Medycznej, czy wreszcie polityk pełniący zaszczytną funkcję senatora III Rzeczypospolitej Polskiej, w ostatnim 20-leciu dał się poznać jako pisarz-dokumentalista i do chwili obecnej autor bądź współautor kilkunastu książek, których tematem jest historia opieki zdrowotnej w różnych okresach dziejów Częstochowy. Opracowania dr Wyględowskiego to z założenia literatura faktu, ściśle oparta na źródłach historycznych. Są nimi głównie materiały archiwalne instytucji miejskich, zasoby bibliotek, w tym Biblioteki O. Paulinów na Jasnej Górze, a także różnego rodzaju zapiski i wspomnienia zgromadzone w zbiorach prywatnych. Mimo, że zbiorowym bohaterem tych opracowań jest szeroko pojęta częstochowska medycyna, to tak naprawdę ich głównym podmiotem są ludzie - częstochowscy lekarze, którzy tworzyli i cały czas tworzą jej historię jako składową dziejów miasta. Będąc jednym z nich, dr Wyględowski podjął niełatwy trud wiernego odtworzenia faktów, zdarzeń i biografii, kierując się podstawowym przesłaniem przyświecającym pracy każdego historyka i dokumentalisty i zawierającym się w formule : "ocalić od zapomnienia", a więc utrwalić w pamięci historycznej współczesnych i następnych pokoleń te postaci , których praca zawodowa oraz działalność społecznikowska na polu nauki i kultury odcisnęły trwałe piętno na życiu całego miasta i regionu w różnych okresach historycznych.

Dorobek piśmienniczy dra Wyględowskiego otwiera opracowana wspólnie z historykiem kultury prof. Andrzejem Janem Zakrzewskim praca pt. "Ochrona zdrowia w Częstochowie w XIX-XX wieku. Szkice z historii medycyny. "Wydana w 1995 roku przez Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Towarzystwo Lekarskie Częstochowskie stanowi zwięzłą syntezę wielu poprzednich publikacji poświęconych dziejom lecznictwa w mieście i regionie. Część tej syntezy to obszerny, oparty na niezwykle interesujących źródłach – jak choćby zbiory Biblioteki Jasnogórskiej - rys historyczny opieki medycznej w regionie częstochowskim, obejmujący czasy dużo wcześniejsze, bo sięgające Rzeczypospolitej Szlacheckiej, a ściślej przełomu wieków XVI i XVII , kiedy to miasto przeżywało swój wielki ekonomiczny rozkwit. Opracowanie, będące nieocenionym źródłem wiedzy o indywidualnych i instytucjonalnych formach ochrony zdrowia, wzbogacone jest o opisy ciekawych przypadków medycznych, zgodnych z ówczesną wiedzą lekarską postępowań diagnostycznych i leczniczych dawnych medyków, w tym : cyrulików, babek, znachorów, których działania dziś niejednokrotnie określilibyśmy mianem szarlatanerii. Zawiera jednocześnie charakterystykę ówczesnego stanu sanitarno-epidemiologicznego miasta oraz opisy struktur organizacyjnych opieki zdrowotnej. Prezentuje ponadto sylwetki lekarzy i farmaceutów, których działalność przyczyniła się do budowania zrębów nowoczesnej służby zdrowia, tej na miarę rodzącego się ustroju kapitalistycznego.

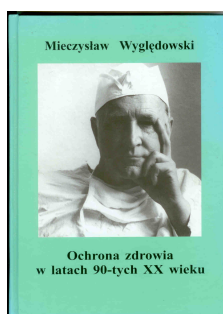
W roku 1997 ukazuje się kolejna napisana przez dr Wyględowskiego książka zatytułowana: „Chirurgia i chirurdzy Częstochowy”. Wydana przez wrocławską oficynę wydawniczą Volumed, z przedmową prof. Zbigniewa Religi jest pierwszą z cyklu monografii tematycznych poświęconych historii poszczególnych specjalności medycznych funkcjonujących w ramach częstochowskiej służby zdrowia.

Jest to niewątpliwie najbardziej „osobista” książka tego autora, w znacznej części wręcz autobiograficzna, traktuje bowiem o tym dziale medycyny, z którym sam był zawodowo związany przez ponad 40 lat. Pierwsza jej część to, jak zwykle w przypadku opracowań autorstwa dr Mieczysława Wyględowskiego, obszerny rys historyczny chirurgii jako specjalności medycznej i to zarówno w ujęciu uniwersalnym, jak i w odniesieniu do regionu częstochowskiego. Cezury tej historii wyznaczają daty ważne w skali całego państwa polskiego, jak np. data odzyskania niepodległości po latach zaborów czy daty zakończenia obu wojen światowych. W tym zakresie opracowanie obfituje w opisy ważnych wydarzeń z życia środowiska częstochowskich chirurgów oraz charakterystyki wybitnych jego reprezentantów. Najobszerniejszy rozdział swojej książki poświęca autor czasom współczesnym. Opisuje w nim najnowszą historię oddziałów chirurgicznych miejscowych placówek szpitalnych, prezentuje życiorysy oraz osiągnięcia niemalże wszystkich lekarzy tej specjalności, więc ludzi, których znał osobiście i z którymi współpracował przez wiele lat swej aktywności zawodowej.

Rok 2000 to w dorobku piśmienniczym dra Wyględowskiego data zapewne wyjątkowa, zaowocował bowiem aż trzema Jego opracowaniami z zakresu historii medycyny.

Pierwsze to książka pt. „Na szali życia. Pamiętniki Lekarzy Częstochowskich”, której jest redaktorem i inicjatorem wydania. Wydana przez Towarzystwo Lekarskie Częstochowskie z przedmową dr Jerzego Woy-Woyciechowskiego, zawiera wspomnienia trzynastu lekarzy różnych specjalności, którzy swoje zawodowe kariery związali z miastem na przestrzeni ostatnich 40 lat. Ze wspomnień tych wyłania się interesujący, bo wieloaspektowy i wieloperspektywiczny obraz opieki medycznej w Częstochowie, wzbogacony o przemyślenia i oceny ich autorów.

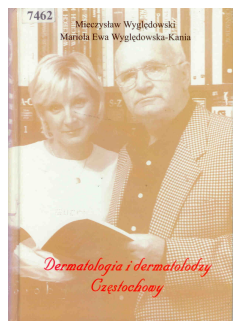

W tym samym roku wychodzi kolejna książka autorstwa dr Wyględowskiego, nosząca tytuł „Ochrona zdrowia w latach 90-tych XX wieku”. Zaopatrzona w życzliwą opinię recenzenta poprzedniej publikacji, przedstawia główne problemy ochrony zdrowia, nie tylko w odniesieniu do Częstochowy ale i całego kraju, wynikające z transformacji ustrojowej lat 90-tych, przede wszystkim zaś z wdrażanych reform w tej niezwykle wrażliwej społecznie dziedzinie polityki państwa. Autor, mający za sobą

ponad 40-letnie doświadczenie lekarza, ordynatora oddziału szpitalnego, dyrektora szpitala chirurgicznego, a także dwukadencyjną pracę w Senacie RP i przewodniczenie Komisji Polityki Społecznej i Zdrowia, odnosi się tym razem do najważniejszych zagadnień, jakimi żyła polska służba zdrowia w okresie przemian społeczno-ekonomicznych. Prezentuje jednocześnie własne przemyślenia na ich temat, a także nie pozbawioną krytyki ocenę dokonań reformatorów, których działaniom nie zawsze przyświecała zasada ”pro publico bono”.

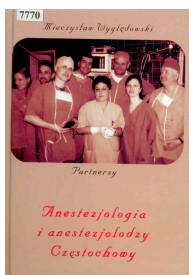
Z roku 2000 pochodzi także wydana przez Towarzystwo Lekarskie Częstochowskie publikacja poświęcona ważnemu wydarzeniu naukowemu, jakim był Pierwszy Światowy Kongres Polonii Medycznej. Dr Wyględowski był jednym z pomysłodawców i organizatorów

tego przedsięwzięcia i jako przewodniczący komitetu organizacyjnego okazał się po latach najbardziej kompetentną osobą do opracowania obszernej monografii tego światowego forum polskich lekarzy. Książka dokumentuje i na trwałe uwiecznia wydarzenie, które z uwagi na biografie i dorobek zawodowy jego uczestników wychodzi swym znaczeniem daleko poza granice miasta i regionu częstochowskiego.

Do cyklu monografii poświęconych historii specjalności medycznych dołącza w roku 2004 książka zatytułowana: „Dermatologia i dermatolodzy Częstochowy”. Współautorką wydawnictwa jest Mariola Ewa Wyględowska-Kania, córka dr Wyględowskiego, z zawodu lekarz-dermatolog. Podobnie, jak w innych tego rodzaju opracowaniach, oprócz rysu historycznego dermatologii jako specjalności medycznej, ze szczególnym uwzględnieniem jej dziejów w regionie częstochowskim, odnajdujemy na kartach książki biografie lekarzy dermatologów, którzy z tym regionem związali swoje życie i praktykę zawodową.

Okulistom i częstochowskiej okulistyce poświęcił dr Wyględowski wydaną również w 2004 roku książkę: „Okulistyka i okuliści w Częstochowie”, której współautorką jest druga z Jego córek - Dorota Wyględowska-Promieńska, lekarz-okulista. Autorką przedmowy i życzliwą recenzentką monografii jest wybitna specjalistka i autorytet w dziedzinie okulistyki-prof. Ariadna Gierek-Łapińska. Opracowanie zawiera zarys historii okulistyki światowej i polskiej, a także opis dziejów tej dziedziny medycznej w regionie częstochowskim począwszy od końca XIX w., poprzez cały wiek XX aż do chwili obecnej.

Obszerny rozdział Obszerny rozdział stanowią notki biograficzne poświęcone okulistom pracującym w częstochowskiej służbie zdrowia na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat.

O historii anestezjologii jako jednej z najmłodszych dyscyplin medycznych i o jej funkcjonowaniu w ramach opieki medycznej nad mieszkańcami miasta i regionu traktuje wydana w 2006 roku przez Okręgową Izbę Lekarską kolejna autorska monografia dr Wyględowskiego nosząca tytuł: „Anestezjologia i anestezjolodzy Częstochowy. Skrócony opis dziejów anestezjologii jako nauki i dyscypliny medycznej poprzedza w tym opracowaniu charakterystykę oddziałów anestezjologicznych częstochowskich szpitali oraz notki biograficzne lekarzy tej specjalności.

„Stomatologia i stomatolodzy Częstochowy” to tytuł i jednocześnie zbiorowy bohater następnej, wydanej w 2008 roku przez Okręgową Izbę Lekarską publikacji tegoż autora. Oprócz zwięzłej historii samej dyscypliny zawiera ona opis tworzenia się i funkcjonowania różnych form opieki stomatologicznej nad mieszkańcami miasta oraz notki biograficzne częstochowskich stomatologów. Waler merytoryczny książki podnoszą interesujące reprodukcje dzieł sztuki ilustrujące zabiegi dentystyczne w różnych epokach historycznych.

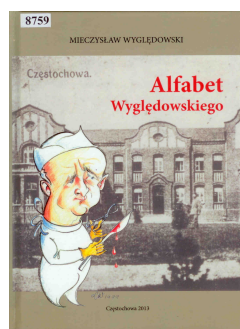

Rok 2009 przynosi kolejną książkę dr Wyględowskiego. Jest nią „Kalendarium ochrony zdrowia Częstochowy”, wydane nakładem Towarzystwa Lekarskiego Częstochowskiego. Obejmuje okres od I połowy XVI wieku do czasów współczesnych i stanowi chronologiczny zapis wszystkich istotnych wydarzeń związanych z organizacją służby zdrowia w mieście, instytucjonalną i prywatną praktyką lekarską. Prezentuje zarazem chlubne karty uczestnictwa miejscowego środowiska lekarskiego w różnego rodzaju przedsięwzięciach naukowych i kulturalnych. Podobnie, jak w przypadku innych publikacji tego autora, także i z charakteru tego wydawnictwa płynie

czytelny przekaz – przesłanie dla czytelnika-odbiorcy dzieła, zawierający się w sentencji : „ocalić od zapomnienia”.

W następnym - 2010 roku ukazują się aż dwie pozycje książkowe tego autora. Pierwsza, nosząca tytuł „O zawodzie lekarza” dedykowana jest przede wszystkim młodym adeptom sztuki medycznej. Wydana przez Towarzystwo Lekarskie Częstochowskie zawiera, jak to określa sam autor, „zapiski” będące owocem przemyśleń wynikających z bogatego doświadczenia zawodowego i traktuje o podstawowych zagadnieniach natury filozoficznej, które określają samą istotę „bycia lekarzem”. Nawiązuje tym samym do dorobku swojego wielkiego poprzednika, częstochowskiego lekarza i filozofa medycyny dra Władysława Biegańskiego a ściślej do Jego „Myśli i aforyzmów”, wydanych w 1899 roku. W lekkiej, błyskotliwej i dowcipnej formie prezentuje swoje zdanie doświadczonego lekarza na temat uniwersalnych problemów, jakie od zawsze towarzyszyły wykonywaniu tego zawodu .Odnosi się także do takich zagadnień jak: kształcenie kadr medycznych czy charakter zagrożeń wynikających z ciągłego stresu, jaki towarzyszy pracy, w której błąd bądź brak kompetencji może kosztować ludzkie życie. Zawiera wreszcie wiele cennych wskazówek i przestróg skierowanych do młodszych kolegów „po fachu”, które pozwolą uniknąć zbyt szybkiego wypalenia zawodowego.

Druga z tych publikacji „Almanach lekarzy Częstochowy” to ułożona według alfabetycznego klucza antologia zawierająca biogramy lekarzy, którzy bądź to urodzili się w Częstochowie, bądź też z nią związali swoje zawodowe kariery. Jest to kolejny rzetelny dokument z zakresu historii częstochowskiej medycyny czasowo obejmujący ostatnie dwa stulecia. Zawiera nie tylko notki biograficzne lekarzy, ale także historię samorządu lekarskiego i samego zawodu lekarza.

Książką, która wykracza poza ściśle historyczny charakter opracowań dr Wyględowskiego jest pozycja wydana w 2013 roku i nosząca tytuł „Alfabet Wyględowskiego” Są to w gruncie rzeczy zapisane przez autora króciutkie wspomnienia o ludziach, których spotkał na swej drodze przede wszystkim jako lekarz, ale także jako społecznik, polityk i aktywny uczestnik życia naukowego i kulturalnego Częstochowy i kraju. Nawiązujące formą do klasyki gatunku ,czyli „Alfabetu Kisiela”, rzetelne w warstwie faktograficznej, odzwierciedlają zapisane w pamięci autora wrażenia i wyobrażenia, jakie pozostały po osobistych spotkaniach, tych zawodowych i towarzyskich z prezentowanymi osobami. Bohaterami „Alfabetu” są więc lekarze, politycy, artyści, prawnicy, ludzie nauki , znani zarówno społeczności lokalnej Częstochowy, jak i kraju, często tzw. ”osobistości z pierwszych stron gazet”. Poświęcone im notki zawierają celnie uchwycony i określony kilkoma słowami jakiś rys charakterystyczny osobowości. Autor tych prezentacji jest przy tym dla swoich bohaterów tyleż wyrozumiały co dobroduszenie krytyczny, ale zawsze uczciwy, co czyni postaci z jego „Alfabetu” najzwyczajniej prawdziwymi, ze wszystkimi ich słabościami i przymiotami.

Rok 2013 to także rok, w którym opublikowana zostaje ostaniam z cyklu monografii historycznych częstochowskiego chirurga . Jest nią książka poświęcona aptekom i aptekarzom Częstochowy .

Podsumowując dorobek pisarski dr Mieczysława Wyględowskiego jako historyka i dokumentalisty dziejów opieki medycznej w Częstochowie należy podkreślić, iż książki, które się na ów dorobek składają są bardzo starannie wydane pod względem edytorskim, z wielką dbałością o estetykę graficzną, ilustrowane fotografiami, rycinami, reprodukcjami, zaopatrzone w adekwatnie dobrane motta do poszczególnych rozdziałów. Zwraca uwagę bogate zaplecze bibliograficzne opracowań, które wskazuje na gigantyczną pracę ich autora w

zakresie odnajdywania i penetrowania materiałów źródłowych. Jednym z miejsc, w których dr Wyględowski poszukiwał i, co istotne, odnajdywał materiały bibliograficzne do swoich książek jest częstochowski oddział Głównej Biblioteki Lekarskiej. Wypada też zaznaczyć, iż dr Wyględowski jest zawsze dla tejże biblioteki darczyńcą nowo wydanych opracowań swojego autorstwa. Jeśli zaś chodzi o warstwę merytoryczną przedstawionych książek, to jej wysoką ocenę najlepiej oddają opinie lekarzy-specjalistów z różnych dziedzin medycyny, ale także reprezentantów nauk humanistycznych, którzy znaleźli się w gronie recenzentów. Są nimi zarówno luminarze współczesnej polskiej medycyny, w tym: profesorowie Ariadna Gierek-Łapińska, Zbigniew Religa, Zbigniew Noszczyk, Jerzy Woy-Wojciechowski, jak i przedstawiciele polskiej humanistyki i historiografii związani z Akademią im. Jana Długosza w Częstochowie: prof. Andrzej Zakrzewski i dr Juliusz Sętowski. Wszyscy zgodnie podkreślają wielki wkład dra Wyględowskiego w dokumentowaniu pracy i osiągnięć częstochowskiego środowiska lekarskiego. Zwracają jednocześnie uwagę na humanistyczną wrażliwość autora opracowań, przejawiającą się choćby w tym, że pisząc historię częstochowskiej medycyny, pisze przede wszystkim o ludziach. Pokazuje ich nie tylko jako rzemieślników sztuki medycznej, ale również jako ludzi „z krwi i kości”, pasjonatów sztuk, artystów-malarzy poetów, podróżników. Opowieści o nich wzbogaca więc o prezentacje ich dorobku artystycznego. Z książek tych wyłania się obraz środowiska medycznego jako tego, które aktywnie współtworzy od zawsze życie naukowe i kulturalne Częstochowy.

Dr Wyględowski zapewne nie powiedział jeszcze ostatniego słowa jako pisarz i dokumentalista dziejów częstochowskiej medycyny. W przygotowaniu znajduje się następna monografia, której przedmiotem będzie historia opieki zdrowotnej w Częstochowie w wybranym przez autora przedziale czasowym.

*Barbara Chlewicka
Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie
Oddział w Częstochowie*

Bibliografia.

- 1 Wyględowski M.: Chirurgia i chirurdzy Częstochowy, Wrocław 1997.
- 2 .Wyględowski M.: Ochrona zdrowia w latach 90-tych XX wieku, Częstochowa 2000.
- 3 .Wyględowski M.: Pierwszy Światowy Kongres Polonii Medycznej w Częstochowie, Częstochowa 2000.
- 4 .Wyględowski M.: Anestezjologia i Anestezjolodzy Częstochowy, Częstochowa 2006.
5. Wyględowski M.: Kalendarium ochrony zdrowia Częstochowy, Częstochowa 2008.
6. Wyględowski M.: Stomatologia i stomatolodzy Częstochowy, Częstochowa 2008.
7. Wyględowski M.: O zawodzie lekarza, Częstochowa 2010.
8. Wyględowski M.: Alfabet Wyględowskiego, Częstochowa 2013.
9. Wyględowski M: Apteki i aptekarze, Częstochowy 2013.

10. Wyględowska-Kania M.E., Wyględowski M.: Dermatologia i dermatolodzy Częstochowy, Częstochowa 2004.
11. Wyględowska-Promieńska D., Wyględowski M.: Okulistyka i okuliści Częstochowy, Częstochowa 2004.
12. Wyględowski M., Zakrzewski A.J.: Ochrona zdrowia w Częstochowie w XIX wieku. Szkice z historii medycyny, Częstochowa 1995.
13. Almanach lekarzy Częstochowy (pod red. M. Wyględowskiego), Częstochowa 2010.
14. Na szali życia. Pamiętniki lekarzy częstochowskich (pod red. M. Wyględowskiego), Częstochowa 2000